

Umetiühendusline kuukiri

Numbr 2 korda kuus.

Toimetuse aadress: Tallinn, Lembitu 4, krt. 4. — Talitus: S. Brokusmägi 4.

Nr. 18

14. novembril 1925

Nr. 18

Kogukonna-, asutuste- ja erarenditavate korraldusseadus.

Toim. märkus. Et maatööstel kergem oleks seaduse arutamist järgida, toome ta täielikult nii, kui maafomitsjon seda kiitkogule esitas.

§ 1. Käesoleva seaduse alusel kuuluvad korraldamisele väljaspool linnade ja alevite administratiiv piire ning maakonna valituste ettepanekul sisetööstri poolt kiinitatud alevikute ehituspiirkonde asuvad kogukonna-, asutuste- ja eramaad, millel on asutatud: 1) renditalud; 2) iseseisvad väikemaapidamisjed, mida kasutatakse rendilepingu põhjal; 3) jarnased teised väikemajapidamisjed, mis maaomaniku nõusolekul enne 1920. a. on asutatud ja mille kasutamine mitte töölepingu alusel jünib.

§ 2. Paragrahv 1-ses nimetatud maade korraldamist käesoleva seaduse alusel võivad nõuda:

1) maaomanik;
2) kogukonna- või asutuste maade kasutaja;

3) eramaade maakasutaja, kui tema kasutuses olev põllu-, õue- ja aiamaa kogupind ei ole üle 5 hektari; a) kui temal korraldatawa maa peal on oma eluhoone, või b) kui ta või tema eelkäijad, kellelt ta maa kasutamise õiguse kas omandanud või pärinud, on vähemalt poole kasutada olevast põllumaast uudismaana üles harinud;

4) punkt 3-das ettenähtud maakasutaja, kui ta vastu oma tahtmist kasutada'olnud maakohtalt kasutamise lepingu lõppemisel 1925. a. kevadel lahkuma on sunnitud, olguigi, et ta kohustused oli maaomaniku vastu täitnud.

§ 3. Seda korralduse nõudmise õigust ei ole eramaadel abutaval maakasutajal, kui:

a) temal endal on või maaomanik ehk riik temale kindlustab maad mujal, mis oma

põllumajandusliku väärtuse ja ostarde poolest tema käes praegu kasutada olevale maakohtale üldiselt vastab või kui tema käes kasutada oleva maakohta eraldamisel maakohta maaala ühtlust sedwõrd rikub, et selle edaspidine kasutamine põllumajanduslikult tundavalt raskeneb ja kui sealjuures peakoht, millest eraldamine jünib, on vähem kui 20 hektari; on peakoht alla 20 hektari, on maakasutajal õigus nõuda peakohtast jüniski eluasemeks hoone aluse ja õuemaa eraldamist, kuid mitte üle 1/2 hektari;

b) kui kasutaja on kaotanud kasutamise õiguse kohtu otjuse alusel lepingu tingimiste täitmata jäimise pärast;

c) kui maakasutaja on kohtu poolt jünidi mõistetud ja karistatud: a) kas kõigi õiguste või b) kõigi iseenaliste õiguste kaotamisega, kui nende karistuse kandmine ei ole lõppenud enne 1920. a. 1. jaanuari; c) varguses R. Tr. E. §§ 169, 170, 170¹ ja 180 põhjal, kui nende süütegude eest karistuse kandmine ei ole lõppenud enne 1-st jaanuari 1926. a.

Märkus. Punkt a. nimetatud uue maa kättesaamiseni on kasutaja õigustatud jennist maakohta edasi kasutama alustel, nagu jee käesoleva seaduse § 29. kindlustatud, kusjuures § 2. p. 4 ettenähtud kasutaja astub nendesse õigustesse järgmise majandusaasta algusest, kus uue maa saamise kindlustus antud.

§ 4. Käesoleva seaduse põhjal ettenähtud korralduse tõttu maata ja eluasemeta jäänud isikutele annab põllutöösteministerium eluasemeks maad riiklikult maatagavarast väljaspool maaseaduse § 20-das ettenähtud korda. Rähemad määrused jarnase maaandmise kohta annab Wabariigi Wsilitjus põllutööstministri ettepanekul.

§ 5. Käesoleva seaduse teostamiseks ajutatakse kohalikud korralduskommisjonid, kes koosnevad põllutööstusministeeriumi esitajast kui esimehest ja kahest liikmest, kellest üks usaldusmehena maaomanikkude, teine usaldusmehena maakasutajate poolt walitakse wastawalt selle kogukonna maaomanikkude ja maakasutajate keskest, kelle maad korraldamisele tulewad. Asja otsustamisel, kus maaomanikkude kogufond või asutus, esineb usaldusmehena kui komisjoni liige maaomanikkude usaldusmehe asemel wastawa kogukonna või asutuse esitaja kogukonna walitsuse või asutuse wolitusel.

§ 6. Kohalikud korralduskommisjonid asutawad kogu 6 kuu jooksul, käesolewa seaduse jõusjastumise päewast arwates.

§ 7. Kuu aja jooksul käesolewa seaduse jõusjastumisest arwates, kutsuwad wallawalitajad awalikkude kuulutustega kõiki isikuid, kel käesolewa seaduse põhjal õigus on oma wahetordi lahendada, kolme kuu jooksul wallawalitsuses registreeruma usaldusmeeste walimiseks.

Ühe poole registreerimisel registreeritakse ka tema wastaspool, millest wiimasele kirjalisult teatatakse.

§ 8. Kahe nädala jooksul peale registreerimise tähtaja lõppu, kutsub wallawanem § 7. korras registreeritud isikud usaldusmeeste walimise koosolekule, eraldi maaomanikka ja maakasutajaid. On ka maaomanikka või maakasutajaid koosolekule tulnud alla poole registreeritute arwust, ei ole koosolek otsuswõimeline ja wallawanem kutsub awaliku kuulutuse wäljapanemisega ja kutsete saatmisega mitte warem kui 7 päewa ja hiljemalt 14 päewa pärast uue koosoleku kogu, mis otsuswõimeline on kokkutulnute arwu peale waatamata. Koosoleku otsused tehakse hääletamusega.

Koosolekut juhatab wallawanem, protokollereid wallasekretäär sellekohasesse protokolliraamatusse, kuhu ka tema poolt kohaliku korralduskommisjoni edaspidised protokollid sisse kantakse. Wallawanem ja sekretäär, kui nad asjaosalised ei ole, hääletamisest oja ei wõta.

§ 9. Lisaks usaldusmeestele (§ 5), teha walitakse eelmise (§ 6) korras, walitawad tui maaomanikud nii ka maakasutajad usaldusmehele ühe asetäitja, kes wõtab komisjoni

töödest usaldusmehe puudumisel liikmena oja.

§ 10. Ei toimu usaldusmehe või tema asetäitja walimised, määrab walimatajäänud usaldusmehe või tema asetäitja wallanõukogu. Maaomanikkude usaldusmeheks määratakse maaomanik, maakasutajate usaldusmeheks maakasutaja.

Ei ilmu kogukonna või asutuse esitaja komisjoni koosolekust oja wõtma, siis täidab tema aset walitud või määratud usaldusmees.

§ 11. Kohaliku korralduskommisjoni istangud kutsub kogu komisjoni esimees tarbe järele, kuid iga esitatud palme waadatakse läbi ja otsustatakse hiljemalt 6 kuu jooksul, esitamise päewast arwates. Komisjoni istangutest teatab komisjoni esimees liigetele, nende asetäitjatele ja asjaosalistele allkirja wastu. Komisjoni asjaajajaks on wallasekretäär.

Komisjoni istangud on awalikud.

Märkus. Ei tule komisjon kaheordse kutse peale kogu, jaadab komisjoni esimees selleks istanguks määratud materjaali maakorralduse komisjoni otsustamiseks.

§ 12. Kohalik korralduskommisjon on kohustatud asjaosaliste ja nende poolt kutsutud tunnistajate ja ekspertide seletusi ära kuulama ja tarbeforral asjaolude selgitamiseks ka koha peale ilmuma.

§ 13. Kõik kohaliku korralduskommisjoni otsused pannakse awaliku kuulutusena wallawalitsuses wälja ja nende peale wõib ühe kuu jooksul kuulutuse wäljapanemise päewast arwates, maakorralduse komisjoni edasi kaebada.

§ 14. Maakorralduse komisjon waatab awalikul istangul läbi kõik temale otsustamiseks jaadatud asjad ühes juurdekuuluma materjaaliga ja fikssetulnud kaebustega, kuulab ära ilmunud asjaosaliste ja tunnistajate seletusi ja tarbeforral asjatundjate arwamisi ning teeb otsuse, mille peale wõib kaebada ühe kuu jooksul maakorralduse peakomisjonile.

Märkus. Maakorralduse komisjoni istangust teatab maakorralduse komisjoni alaline liige komisjoni liigetele, asjaosalistele ja tunnistajatele allkirja wastu.

§ 15. Maakorralduse komisjonile fiksetulnud materjaal waadatakse läbi ja otsus-

tatafje komisjoni poolt hiljemalt 1 aasta jookkul, sissetuleku päemast arvates.

§ 16. Tšifud, kes käesolewa seaduse alusel maade korraldamist soomivad ja kel jeda õigus nõuda (§ 2), annavad sellekohase palme kohaliku korralduskomisjoni esimehele ühe aasta jookkul, jelle seaduse jõusseastumise päemast arvates.

§ 17. Leiab kohalik korralduskomisjon palme põhjendatud, teeb tema pooltele ettepaneku koha eraldamise ja selle edaspidise kasutamise üle kokku leppida.

Saavutatavad maaomanif ja maakasutaja kokkuleppe, siis sünnib koha eraldamine ja edaspidine kasutamine kokkuleppe alusel. Eilepi maaomanif ja maakasutaja koha eraldamise üle kokku, otjustab jelle eraldamist kohalik korralduskomisjon.

On aga koha kasutamise üle endijest ajast kokkulepe olemas, siis jääb jee maakasutaja nõudel maksmaks.

§ 18. Käesolewa seaduse alla kuuluwate maade korraldamine wõi eraldamine sünnib maakorraldusseaduses ettenähtud korras.

Maa korraldamise kui ka maa eraldamise kulud, mis maakorraldusseaduses ettenähtud, kannab korraldamise wõi eraldamise nõudja. On käesolewa seaduse § 1 p. p. 2. ja 3. ettenähtud maade korraldamisega seotud ka peakoha korraldamine, kannawad mõlemad pooled kulud wastawalt nende koha juures tehtud tööle.

§ 19. Korraldamisele määratud maad eraldatafje jennise kasutamise suuruses, kuid rendikohad mitte üle 50 hektari, wõimalikult ühes tarwilikkude majapidamise hoonetega, käesolewa seaduse § 1 p. p. 2. ja 3. ettenähtud maad mitte üle 5 hektari põllu-, õue- ja aiamaaga.

Need ülemmäärab ei ole makswad § 1 p. p. 2. ja 3. ettenähtud päranduse alusel kasutatawate maade kohta.

§ 20. Käesolewa seaduse alusel korraldatud koht läheb jelle kasutaja sootwil temale omanduseks wäljaostu teel, kui jelle koha edaspidise kasutamise wiisi kohta poolte wahel teifiti kokku ei ole lepitud (§ 17).

Ei ole eraldatud kohapidajal pärijaid esimeses ega teises sugulus wõi hõimlusastmes, wõib rendimaade korralduskomisjon maaomaniku nõudel kohta wäljaostu asemel ka rendi alusel kasutamisele määrata kunni pidaja surmani ehk kohalt lahkimiseni.

Koha rendiks arwatafje 4% käesolewa seaduse § 21 alusel kindlaksmääratud koha hinnast, kuna teised rendi tingimused rendimaade korralduskomisjoni poolt kindlaksmääratafje wastawalt riigimaade kohta makswatele rendi tingimustele.

Samadel alustel jäetafje jennistele kasutajatele rendile need kogufonna päralt olewad maa-alad wäljaspool linnade administratiivpiire, mis Wabariigi Walitus aasta jookkul, arvates jelle seaduse jõusseastumisest, wastawa linna omawalitfufe ettepanekul määrab maataqamaraks linna administratiivpiiri laiendamise, jumiiustkohtade ja aialinnade ajutamise wõi muu heaforra ülesannete tätmise jaoks.

§ 21. Kui maaomanif ja eraldatawa maakoha kasutaja oma wahel maakoha, hoonete ja päralduste hinna kohta kokku ei lepi, määrab jelle korralduskomisjon alustel ja juuruses, nagu jee ettenähtud riigimaade põlise tarwitamise seaduses wastawa wäartusega maa kohta, maha arwates jeal juures jeda wäartust, mis koha kasutaja wõi tema eelkäija wiimase 20 aasta jookkul maa ülesharimise, maaparanduse wõi mõnel muul teel tema käes kasutada olnud maa esialgsele wäartusele juurde liisanud ja mis praegugi koha wäartust endisega wõrreldeks tõstamad, kui maakasutaja jarnaste tööde eest ei ole taju saanud olgu rahas, materjaalides, rendiwaba oleku näol, rendi fergenduse wõi mõnel muul teel.

Õstuhinna tasumine sünnib kas korraga, osade kaupa, ehk poolaasta maksudena.

§ 22. Maakoha hind ja jelle tasumiseks määratud poolaasta maksud ühes wõla pealt wõetawate protfentidega kantafje wastawalt wõõrandamise- ehk rendilepinguse Gesti kroonides.

§ 23. Koha ostmisel wõlgujäänuw summa kindlustatafje finnistus-raamatus esimese obligatfiooniga. Wõlg tajutafje ühesuurustes wjades hiljemalt 36 aasta jookkul poolaasta maksudena. Wõlgnikul on õigus wõlga enne kindlaksmääratud tähtaega terwelt wõi osalt tasuda. Wõlguolewa osa pealt maksab wõlgnik 3% intresse ja kustutusprotfent wastawalt kustutusaja wältusele.

§ 24. Käesolewa seaduse § 1 p. p. 2. ja 3. ettenähtud finnistwarade müümisel wabastatafje jee kõigist peakoha peale ingrosseritud wõlgadest. Leiab wõlguajaldaja, et pea-

kohale ülejäänud maa tema võlga ei kindlusta, on tal õigus kuue kuu jooksul teadaande ilmujust „Riigi Teatajas“ arvates, nõuda võla tasumist vastavalt eraldatud finnisvara hinnale, mida maafasutaja kohustatud maksma peakoha omanikule. Peakoha omanikul on õigus võla tasuks anda ostjalt saadud (§ 23) selle koha obligatsioon.

§ 25. Eraldatud maakoha võõrandamise korral kolmandatele isikutele, välja arvatud sugulus esimeses teises, või hõimlus esimeses astmes, on peakoha omanikul, kelle maast koht eraldati, ostu eesõigus kahe kuu kestel.

§ 26. Kui käesoleva seaduse § 21. korras eraldatava maakoha, hoonete ja päralduste hinna ning teiste kestvate kohustuste kohta, mis ühel kui teisel poolel kanda tulevad, kas kofku on lepitud või need korralduskommissjoni poolt kindlaks on määratud, walmistab korralduskommissjon rendile vastavalt eraldatava maakoha, hoonete ja päralduste edespidise tarvitamise lepingu kawa. Üksiajalised on kohustatud kolme kuu jooksul selle kawa järgi lepingut sõlmima. Ei tee seda selle aja jooksul maakoha asutaja, kutsub teda vastaspoole soovil seda tegema korralduskommissjon. Kui ka selle kutsu peale vaatamata fasutaja 2 nädala jooksul lepingut alla ei kirjuta, kaotab ta õigused, mis käesolew seadus talle kindlustab, ja tema käes kasutada olewa maaga ning päraldustega talitatakse peale rendilepingu lõppu, või kui see puudub, siis järgmise põllumajandusaasta alusest arvates käesolewa seaduse § 30 korras.

Tõrgub aga maaomanik ülaltähendatud tähtaja jooksul lepingule alla kirjutamast, kutsutakse teda seda tegema jamaš korras ja samal ajal, nagu fasutajati.

Ei tee seda maaomanik 2 nädala jooksul, siis tunnistab korralduskommissjon lepingu finnitatuks ilma maaomaniku allkirjata, sellest lepingule vastawat märkust tehes.

Ei kasuta aga ei maakoha fasutaja ega maaomanik eelmises lõikes ettenähtud õigusi, ei tule wahekorrad nende wahel lahendamisele käesolewa seaduse korras.

§ 27. Lepingud kantakse finnistusraamatutesse maaforralduse seaduses ettenähtud korras.

§ 28. Rinnistusega seotud maksud, mis ettenähtud not. sead. § 369, mõetakse eralda-

tud maa ja päralduste lepingus kindlaks määratud koguhinnast. Maksud tasub ostja.

§ 29. Kuni maade lõpuliiku forraldamiseni selle seaduse alusel on rentnikul õigus oma jennist kohta kasutada rendi eest, mille suuruse üle tema maaomanikuga kofku lepib, ehk mida kofkuleppe mitteasamisel, kohalik korralduskommissjon aastarendina rahas kindlaks määrab, aluseks mõttes sama wääruslise maa eest maksetaw riigi rent.

Eraldamisele kuuluwate wabadiku- ja eluajeme kohtade pidajate kas a) kogukonna või b) ühijel kasutamisel olnud karjamaal, mis mitme talu ühine wäljaeraldamata omandus, karjatamise õiguse edaspidise korraldamise kohta annab Wabariigi Walitsus põllutöministri ettepanekul tarwilikud määrused jenniks; kuni see wastawate eriseadustega lahendatakse. Nende määruste kohaselt määrab korralduskommissjon iga üksiku juhtumise kohta kasutamise õiguse ulatuse ja alused.

§ 30. Suhtumisel, kui maafasutajale maad ei eraldata ja selle taqajärjel tema kohalt lahkuma on sunnitud, tasub maaomanik maafasutajale wiimase poolt ehitatud hoonete ja päralduste wäärtuse, kui ka maaomaniku hoonete juures tehtud amortiseerimata kapitaalremondid ning maafasutaja poolt wiimase 20 aasta jooksul tehtud maaparanduse kulud, kuimõrd need maaparanduse tööd koha wäärtust tõstnud ja kui warem maafasutajale selle eest tasu ei ole maksetud rahas, rendiwaba aastate ehk rendi kergenduse näol.

§ 31. Ei lepi maaomanik ja maafasutaja tasu suuruse üle kofku, määrab tasu kindlaks kohalik korralduskommissjon.

Maaomanik on kohustatud kommissjoni poolt määratud summa maafasutajale wälja maksma hiljemalt maafasutaja lahkumisel kohalt.

§ 32. Kohaliku korralduskommissjoni asjaajamise ja kantselei kulud kannab wallaomawalitsus.

§ 33. Wabariigi Walitsusel on õigus selle seaduse piirides tema elluwiiamiseks tarwilikka määrusi anda.

Seletuskiri.

Wabariigi Walitsuse eelnõus tegi maaommissjon järgmised muudatused ja täiendused.

Korraldusele tulewa maa-ala liigid määrati kindlamini ära. Ülewõttude ehituspiir-

konna uduine mõiste tehti selgemaks jelleaga, et vastavad maakonnavalitsused jellekohaste ettepanekutega esinewad ja siseminister need kinnitab (§ 1). Wäljaspool linnade administratiiv piiri referveeritakse maa-alad jumituskohtade, aialinnade, sanatooriumide ja suwefooniide asutamiseks wõi muu heakorra ülesannete täitmise jaoks; need maa-alad määrab Wabariigi Walitsus wastawa linna omawalitjuse ettepanekul ühe aasta jooksul, seaduse maksimahakamise päewast arvates; maa jäetakse jennistele kasutajatele rendile, kuna rent normeeritakse § 20 ettenähtud alustel ja korras. Eraldatawa koha suuruse ülemmäär ei peeta tarwilikuks, kui iseseiswat wälkemaapidamist kasutatakse paranduse alusel (§ 19).

Teiseks suuremaks paranduseks tuleb pidada muudatust kohaliku komisjoni koosseisus. Wabariigi Walitsuse eelndu järele tõmbab põllutöministeerium seaduse teostamisest naagu tagasi, olguqi et seal käsitatakse ühelt kui teiselt poolt enam kui kümne tuhande perekonna waralisi hufiwisid; arvates perekonnas 5 liiget, on seadusest hufitatud üle saja tuhande kodaniku. Seda rahmahulka ei saa jätta komisjoni koosseisu pärast wägikõigast wedama, siin peab walitsuse wõim wahel seama. Aga Wabariigi Walitsuse eelndu järele on walla rendimaade korralduskomisjoni esimeheks wallawanem (§ 3). Maakommisjon leidis, et wallawanem on maaomanikkude wõi maanõudjate

esitajana ametis, mispärast temalt asjata oleks erapooletut tegutsemist oodata; seega oleks otisused ühekülgsed ja lähesid wäga suu- rel arvul maakonna komisjoni otisutada, misjuguine nähtus seaduse elluwõimist suu- resti wenitaks. Komisjoni ettepanekus (§ 5) on kohaliku korralduskomisjoni esimeheks põllutöministeeriumi esitaja. Samuti oli Wabariigi Walitsuse eelndus lahendamata maaomaniku õiguste kaitsemise küsimus, kui maaomanikuks kogufond wõi asutus; seaduseelndu maakommisjoni tülles kui ka Riigkogu pleenumile esitatult näeb ette lahkimist jennistelt elukohtadelt (W. W. ettep. § 2 p. 2 ja maak. ettep. § 3), kusjuures mööda minnes olgu tähendatud, et maak. kohtu poolt süüdimõistetute litgid liigemalt ära märgib (§ 3 lit. c). Kohalt lahkuma sunnitule (§ 3 lit a) a n n a b põllutöministeerium eluasemeks maad riiklikust maa- tagawarast wäljaspool maa-seaduse § 20-das ettenähtud korda (§ 4), kuna uue maa kättesaamiseni on kasutaja õigustatud jennist maa kohta edasi kasutama, kuid rendi alusel, mida (§ 29) kohalik korralduskomisjon kindlaks määrab, kui pooled ise kokkuleppele ei jõua.

Sarjatamise õigus kogukonna wõi ühifel kasutamisel olnud karjamaal jäetakse eriseaduse lahendada. Kuna selle saabumiseni sellekohase õiguse korraldamine Wabariigi Walitsuse hooletaks antakse.

Mida nõuab Cesti tööline.

Tööd omamaa tehastele. — Töölistele elamiswõimalus!

Cesti rahmas omas üldkoos on üleelama pidanud raskeid aegu. Mudes oma kehwal kodumaa pinnal wõõraste surwe all, ei ole lahedaid päiwi dieti ükski seltskonnast maitsta saanud, kõige raskemais tingimistes on aga äganud Cesti tööline.

Weel praegu leidub proletariaadi peres küllalt kõwersejalijasi rauke, kes wõiwad jutustada teoorjuse raskusest mõisapõllul, keit-ealiste turjalt ei ole kadunud weel 1905. aastal tödud wermes ja kes ei mäletaks meist Saksa okupatsiooni 1918. aastal, mil raudriiutlid teist korda ilmusid ja Cesti tööliji küll kuuliga ja nälgaga tapisid?

Silmasõja algusest peale hakkas tööliste kaela sadama wiletsust ja need on suurenenud

järk-järgult. Ei ole siis ime, et tööliised iseseiswolt Cestilt oma seisukorra parandamist lootsid. Nad lootsid, õigem, nad nõudsid seda täie õigusega, sest keegi ei haffa ju maha salgama töörahma teenet Cesti wabariigi loomisel. Ei wiibinud ju tööline wabadusõja ajal ahjutaga, waid töötas tehases sõjatarbeid walmistades ehk wõitles jooksupkraatwis.

Kui nüüd küsida, kas ja kuimõrd on tööliste lootused ja õigustatud nõudmised teostunud, siis on raste selle küsimuse peale wastata, sest olles demokraatliku riigi kodanik, on nagu häbi awalikult ütelda, et tööliste seisukorra kergendamiseks pole suudetud midagi ära teha, mida nimetada maksaks. Cesti tööline on majandusliiselt raskeimas seiju-

ARHIIV-
RAAMATUKI
H. LEOP

Korras kui enne ilmaõda. Ja see ei maksa mitte üksi tehase töölise, vaid ka põllutöölise kohta.

Maareformi teostamine ja põllutöölised.

Õdigiil on teada, et mõisate tükeldamisel tuhanded põllutöölised teenistujeta ja ka eluasemeta jäid. Maad töönimene, kellel faks tühja kätt, ei saanud. Mõisatöölistel tuli hakata ennast ja oma perekonda ära elatama päevatöölisena. Endiseid mõisatöölisi oli aga ligi 20.000 perekonda, ühes perekonnaliikmetega 80—100.000 hinge. Kuhu pidivad need inimesed minema?

Meie teame, et suuremal osal Eesti taludel puuduvad perekonnaga põllutöölise jaoks korterid. Sellepärast on maal alevites iga majalt ja toaforgas inimestega täis tuubitud, samuti külabes ja ühikutes kohtades, kus aga ruumi juhtub olema.

Läänemaal, näiteks, kus põllutöölise palgad kõige viletsamad, võtavad majaanitud ühe toakese pealt 300—500 marka üüri kuus, suuremad korterid maksavad üle 1000 marka, toiduained on jägedasti hinna poolest kallimad kui linnas ja neid pole kerge saada, sest talutaat hoiab parem oma põllu ja karjasaadused aitas, kui et neid „lahi inimestele müüb“.

Gale on maadata wanu ja tööjõuetuid põllutöölisi. Neil pole abi ega armu kusa-gilki loota. Kui lähewad wallamaija, siis öelbafse harilikult: „Sul ju lapsed, pojad tütreid, eks need sind toida.“ Millega aga need lapsed wanemaid toidawad, kui omal peenike peos. Ja kuiqi siis wallandukoogus heaks armatafse mõnda abitarwitajat toetada, siis tehakse seda nii wäike rahasummaga, et sellest ei jattu ei elamiseks ega suremiseks. Kui näiteks määratafse walla hoolakusele 50 marka kuus, siis ei ole see puudust kannatawa kodaniku toetamine, waid hiritamine tema üle.

Seisuford linnades.

Kui tehase tööstus oleks arenenud endise hooga, siis loomulikult olekfid paljud põllutöölisest teenistust linnas leidnud. Müüd juhtus aga nii, et ühes suuropõllupidamise liidwerimisega ka suurtööstus kriisitõppe jäi ja ta pole terwenenud weel tänapäewalgi. Põllutöölisel ei maksnud nii töötamise mõttes linna poole waadataqi, ehk kuigi mõni õnne katsuma ilmus, see jatus wihma käest räästa alla.

Paljud põllutöölise tütreid tulewad linna ja katsumad majateenijate kohta leida. Kohti pole aga kerge saada. Wahelkauplejate kontorid ja nende agendid rõõwivad neilt wiimajed margad ja töölislaps tougatafse raudse paratamatusega uulitsaellu ehk enesetapmisele.

Wagu juba öeldud, walitseb suurtööstuses kriis. See kriis tähendab tuhandeile tööliseperekondale kõige suuremat häda ja wiletust. Harilik kodanik saab tööstuskriisist nii aru, et tööstusettewõtetel on wähe tööd ja töötatafse wähema arwu töölisestega, aga jägedasti ei teata, et needki töölised, kes tehases tööl, puudrist kannatamad, sest nad ei jaa oma palka korralikult kätte. Maheri keematahase töölised nõudsid oma töötasu kohtuteel, Wene-Balti tehase töölised on ammugi unustanud selle aja, mil neile korralikult palka makseti. Samuti on teistes ettewõtetes alaline häda palgamaksmisega.

Mitte parem ei ole asi wälistöõdega. Ohitustöölised ja teised wälistöölised käitwad parwe wiisi töökaitsekommisjari juures ja neil on kõigil alaline kaebtus, tööhankija jättis palgad wäljamaksmata. Inimesed töötawad nädalate ja kuude wiisi, palka saada suured summad. Tööhankija aga jeletab: „Wan-gast on pagana tšabar luugu selle rahasaamisega, ei ole ma ije töödandjalt raha saanud ega ole mul wõimalik teile praegu maksta. Wananatage weel paar nädalat, eks siis saate korraga ilusa summa“.

Töölised töötawad ja ootawad, korraga aga selgub, et wahelkaupleja ei mõtleqi töölisetele maksta. Töö on edasi antud ühelt ettewõtjalt teisele, need ije nägelewad rahade pärast, töölisel ei ole penni qi wõtta ei ühelt ega teiselt. Nii juhtus hiljuti „Merimeeste Kodu“ maja ehituse juures ja on juhtunud weel mitmes kohas.

Mis peab töölise jüda üttema niijuqjel korral? Taltwe on peale tulemas, perekond nõuab kehakatete ostmiseks ja teiste hädatarwiliste elamistarbete rahuldamiseks raha, perekonnatoitja on aga paar kuud töötanud mõne podratshiku taskutäiteks ja ta ei wõi kindel olla, et uuesti tööle aludes mõne teise nõõrija kätte ei lange.

Oli juhus näha fõrd töökaitse ajutusel noort tööhankijat, kes wäga imestanud näo tegi, et tema tööraha sellepärast ühes ministeeriumis finni peeti, et ta oma kohustust

töölise vastu korralikult ei täitnud. Paistab nii, et mitmed niisugused nooredmehed töid oma kätte kaubeldes just teadlikult jelle peale wälja lähewad, et töölise tööwaewa arwel raha teha.

Tehasetöölise palgad ja eluhoid.

Tehasetöölise eluhoid muutub päew-päewalt raskemaks. On ju praegu maksivad palganormid pärit 1921. aastast, wahel peal on aga elufallidus akatasa tõusnud.

Ennemalt, näiteks, pidasid majaomanikud rohkem finni üüriwadusest. Töölise korteri üür, arwatud 60 kordjelt 1914. a. üürist, tegi kuus wälja 400—600 marka. Mõõda mööda hakati aga üüriwadusest mööda hiihima. Iga vähem remont, maja katuse tõrwamine ehk paar peotäit sawi ahju määreks, tõi üürnikule üüri kõrgenduse kaela. Nüüd oleks hawatav teada, kui palju on Tallinnas veel niisuguseid majaomanikke, kes wõtawad veel üüri nende normide ulatuses, mida üüriwaduse ettenäeb. Neid on tõepoolest ainult üksikuid.

Töölisel ei ole aga üks kord ka oma wäljast palgast 500 ehk 1000 marka üüriks maksab.

Töölise kestmine päewapalt on paarisaja marka ümber ehk 5—5500 marka kuus. Selle raha eest mõib wanakraami turult kõige wiltsamast riidest ja hooletult õmmeldud ülikonna osta, muud midagi. Kui tööline enne ilma sõda teenis 30 rubla kuus, siis mõis ta enese pealest jalatallani riidesse panna, kuu üüri maksta ja jäi toiduainete ostmiseks üle. See kalkulatsioon on selge, ilma et kartiwaiks üksikasjalikult töölise eluhoiuks kartiwaikminewaid aineid üleslugema hakata.

Puudus lõhub perekonnad.

„Seda ei mõista, kuidas need töölised ära elawad ja on“, ütlemad sagedasti need inimesed, kes saawad enam vähem korraliku palga, aga on ka hädas praeguse elufallidusega.

See on tõepoolest keeruleine küsimus, aga kes töölise elu lähemalt tunneb, see teab, kuidas elatakse töölise perekonnas.

On arusaadaw, et meie päiwil mehe palk üksi perekonna toitmiseks ette ei löö. Töötawad ka töölise naine ja lapsed, ühest perekonnast käwad sagedasti mitu inimest tööl. See oma korda suurendab tööpuudust, annab osaliselt selleks põhjust, et naabermajas töö-

liseperekond täies koosseijus ilma töötä kodus istub.

Ja mis saab tööliskoost? Maaelised on sunnitud töötama tingimistes, mis murrab neil terwise, lapsed on oma pead kodu. Elawad uulitjal ja õhtuti kuulawad töölt tulnud wanemate hädaldamisi elumuredest.

Raste majandusline seisuford kijub emad kodukolde juurest ja oma laste hulgaft eemale, lapsed jääwad ilma kooliharidusest ja kodusest kaswatuusest, riik saab terwislikelt nõrku kodanikke.

Tööpuudus ja wäljarändamine.

Nüüd mõib sagedasti Tallinna sadamas näha wäljarändajaid, kes oma pakkiwad laemale tõstawad ja ühes nendega kodumaalt lahkuwad. Wäljarändajate enamuse moodustawad töörahwa liimed.

Miks rännatakse wälja? Kartitakse mõni minut seisatada wäljarändajate riides ja sul on selle küsimuse peale kostus käes. Inimesed räägivad. Teame küll, et meid heapõli ootamas ei ole, aga siin pole ka midagi teha: nädala saad tööd, teine seisa ja palga penne ei makseta korralikult wälja, inimene tahab elada, mis teha. Nii wäljandatakse põhjust, mis sunnib töölisel jätma kodumaad. Kodumaa ei anna talle enam iga-päewast leiba.

Kellel jelle vastu oleks, et töölised wäljarändawad, nad ju ühest paigast teise rändajaks praeguses ilma korras nagu loodud, aga kui tööline mõõrsil langeb veel raskemaisse tingimistesse kui siin, siis ei saa wäljarändamisküsimusest waitkes mööda minna. Walitus peaks küsimust selgitama: mis ootab neid kodanikke mõõrsil, kes raskete majandusliste tingimiste sunnil kodumaa maha jätawad. Simejese joones tuleks aga olusid kodus parandada.

Tööd omamaa tehastele!

Tööd on küllalt! waldakse mõnelt poolt. Polewõwki kaewandused, metstöö, kas need alad ei paku laiaulatusliki võimalusi töötamiseks?

Tõsi küll, aga kas on linnatöölisel võimalik kuhugile metsta põhja puud rauma minna? Tal ei ole selleks riideid, tööriistu ja oskust. Ja kas jätkub saadud palganatusest kohal elamiseks ja perekonnale leiwastamiseks linnas?

Need küsimused on rasked ja need mää-

raavad ära wälistöõ negatiivsed küljed tööliste seisukorra kergendamise suhtes.

Niihamuti nagu ei saa naistöolist, kellel kari lapsi toita, kuhugi Rapa-Rohilasse kartulid noppima jaata, niihamuti ei ole mõtet igal tehase töölisel metsa puid raiuma minna. Olgu siis, et kohtade peal korteri olud head, tööandja aitab tööriistu ja tööriideid muretseada ja tööpalk korralik.

Peab ka seda arvesse võtma, et linnatööline, kes eluaeg harjunud oma korteris, kuigi wiletjas, elama ja oma perekonnaga ühiselt sööma, harjunud ei ole metsamehe ellu üle minema, kus pole tal õiget kortert ja söögivalmistajat. Tema termis ei peabki niisugustes tingimustes mitte paari kuudki wastu.

Tuleb kunagi püüda tehasetööstust elustada ja selleks on wäljawaateid, kui aga walitluswõimudel selleks head tahtmist jattub.

Õdit tööd, mida kodumaal võimalik teha, tuleb omamaa tehastele anda. Peab kaduma see nähtus, et isegi riigi ja omawalitlus asutused iga lihtsamat masinat ehk aparati wäljamaalt suure õhinaga ostma ruttawad.

Õppinud metalltöölise arm näiteks ei ole Eestiis kaugeltki nii suur, et neile nende kutse alal tööd ei leiduks, waja ainult asja õieti korraldada.

Wälistöötajimusi tuleb parandada; korterid, toiduained, olgu korralikud ja kättejaadawal ja peaaegu — kõrgendatagu tööliste palku, et neil üldse võimalik ja jõudu töötada.

Samuti peawad wastawad asutused ja ametnikud selle järele walmima, et igasugused tööhanfijad ja podrätshikud tööliste töötasu oma tasku ei teera. Ei ole raske korraldust maksma panna, et asutused igale töötajale lepingut sõlmides kohustuselks teemad, et nad tööliste korralikult palka maksaksid.

Ei mõi ju igawesti kestma jääda seiskord, kus palgata jäänud töölisi asutusest asutusse jaadetakse ja neid kohtuteel kästakse palka kätte nõuda. Töölised kannawad weel kohtukulud, aga podrätshikult pole ometi midagi wõtta.

Töölised ei nõua omale elu mugawusi ega lahedamaid tingimisi, nad nõuawad seda kõige vähemat: eluhoiu minimaalsetki wõimalust. Wõetagu nende nõudmisi siis ükskord juba tõsiselt.

Eesti tööline nõuab elamisõigusi, ärgu tõugatagu teda nälgimisele ehk Brasiilia kohwiistandustesse pärisorjusse. — 3.

Wälismaist.

Rahwuswahelise Ametiühijusliku Liidu juhatuse ja Briti Ametiühijuste Kesknõukogu ühine koosolek

peetakse 1. detsembril s. a. Londonis. Arutusele tuleb Briti ametiühijuslaste ettepanekul küsimus, kuidas Wene ametiühijusi jaada R. A. S. liikmeks. J. S. B.

Ametiühijuste nädal Soomes, mis korraldati ametiühijusliku organiseerimistöõ elustamiseks, näib andwat häid tagajärgi. Sgaal pool on peetud suureartwulisi koosolekuid ja jaadud hulk uusi liikmeid. Üks on märgata juurt elawust ja tõusu Soome ametiühijuslikus liikumises.

Inglise merimehed jattawad Austraalias streiki,

hoolimata sellest, et nad enam toetust ei saa kohalikkudelt ametiühijustelt. Mujal on otustatud streik lõpetada ja tööd alustada.

Sahetsatunnilise tööpäewa küsimus Wenemaal.

Nõukogude Wenes mõtab järjest laiemalt maad ületunnitööde lubamine. Mes 31. okt. s. a. kirjutas „Trud“, et töökommisjar on lubanud walitlus- ja ühistegelistes asutustes töötawale tööliste ületunnitööd sisse seada. Leht jatab aga targu ütle mata — Tuisuures ulatuses ja millistel tingimustel ning mis põhjustel.

Rahwuswaheliste töökonwerentide kofkulepetest

on seni riikide poolt kinnitatud 184 rahwuswahelist kofkulepet. Läänud aastaga wõrrel-des on kofkulepete kinnitamiste arw tõusnud 43-wõrra. Tööpuuduse kohta käiw kofkulepe on kinnitatud 20 maal, naiste öötöö kohta — 15, ja laste ning alaealiste öötöö kohta — 16 maal.

Wäljaandja Meesteimaalife asutuste ning ettemõtete ametr. ja teenijate ühis. liidu esimees **Artur Puusep.** Wastutaw toimetaja **Alma Ostra-Dinas.** Kirjastuse o.-ü. „Läht“ trükk, Tallinnas, C. Tartu mnt. 61.